

HB 8.S.32.6
12.2021

Plankrav – utfordringer rus og/eller psykisk helse

Krav om helhetlig planlegging

Målet med plankravet er å oppnå en kunnskapsbasert tilnærming til behov og tiltak. I dette skjemaet skal kommunen vise at behovsanslaget er basert på kunnskap om målgruppene. Alle relevante faktorer skal være vurdert. Kommunen skal også vise hvordan de gjennom helhetlig planlegging skal møte målgruppens fremtidige behov for tjenester og bolig. Det er spesielt viktig å fremskaffe et differensiert botilbud og samtidig gi riktige tjenester for personer med utfordringer knyttet til rus og/eller psykisk helse.

Mer utfyllende opplysninger finner dere under Veiledning til skjema plankrav på side 5.

Kommune	
Dato	

1. Kunnskapsgrunnlaget

VEILEDNING

Kommunens kartlegging skal gi et bilde av nåværende situasjon og si noe om fremtidige behov for alle personer med utfordringer knyttet til rus/samtidig rus og psykisk helse, og personer med utfordringer knyttet til psykisk helse.

Hvilket år er kunnskapsgrunnlaget fra?	
Informasjon om ev. plan(er)	

A. Demografi

I tabellen tar dere med personer som mottar tjenester. Ta gjerne med eventuelle kjente personer med behov for tjenester, men som av ulike årsaker ikke har dette. Fyll ut tall per i dag for personer med utfordringer knyttet til:

Aldersgrupper	Rus	Rus og psykisk helse	Psykisk helse
Over 70 år			
60-69 år			
50-59 år			
40-49 år			
30-39 år			
24-29 år			
18-23 år			
Under 18 år			
Oppgi antall personer i kommunen registrert som bostedsløse			

B. Interne rammebetingelser

Opplysninger (Vi har satt inn eksempler på svar i kulepunkter)	Svar/kommentarer
Har kommunen boligpolitiske føringer for målgruppen? <ul style="list-style-type: none"> • Vi har en boligpolitiskplan som dekker målgruppen. • Vi har en overordnet boligpolitiskplan. 	
Benytter kommunen BrukerPlan eller annen kartlegging for målgruppen? BrukerPlan kartlegger rusproblemer, psykiske helseproblemer og livssituasjon.	

C. Dagens bo- og tjenestetilbud

Kommunen beskriver dagens bo- og tjenestetilbud for målgruppen.

Opplysninger (Vi har satt inn eksempler på svar i kulepunkter)	Svar/kommentarer
Beskriv eksisterende botilbud for målgruppen. Nevn antall, type botilbud, tjenestetilbud og beliggenhet. <ul style="list-style-type: none"> • 5 rehabiliteringsplasser (institusjonsplasser), m/tjenestebase, sentrum. • 10 omsorgsboliger fordelt på to felleskap, mottar tjenester fra hjemmesykepleien, ordinært nabolag. • 15 personer i målgruppen har kommunal utleiebolig, mottar ambulante tjenester, 10 boliger er samlokalisert i sentrumsområde, 5 boliger er samlokalisert i ordinært boligområde. 	
Har kommunen dagaktivitetssenter for målgruppen? Nevn de ulike tilbudene.	

2. Behov for omsorgsplasser og tjenester

VEILEDNING

Kunnskapsgrunnlaget sier noe om hvor mange i denne målgruppen som totalt trenger bolig- og tjenestetilbud fremover.

Opplysninger	Svar/kommentarer
Beskriv behovet for heldøgns omsorgsplasser for målgruppen de neste 10 årene. Omsorgsboliger er ofte langtidstilbud. Institusjonsplasser er ofte korttidsplasser som rehabilitering eller KAD/ØHD, men kan også være sykehjemsplasser.	
Hva er behovet for dagaktivitetstilbud de neste 10 årene?	

3. Arealbehov og lokalisering (tomtevalg)

VEILEDNING

Normalisering og integrering handler om hvordan alle, uavhengig av alder eller sosiale eller fysiske forutsetninger, kan fungere sammen i et trygt og godt bomiljø. Kommunen må vurdere fremtidig arealbehov og sette av tilstrekkelig med egnede tomter for omsorgsbygg og andre botilbud.

Opplysninger	Svar/kommentarer
(Vi har satt inn eksempler på svar i kulepunkt)	
Har kommunen satt av egnet areal til fremtidige omsorgsbygg og ev. andre botilbud for målgruppen? <ul style="list-style-type: none"> • Det er avsatt areal til omsorgsboliger i kommunens arealplan / den inngår i rullering av arealplanen. • Reguleringsplan som inkluderer kommunale utleieboliger, er vedtatt. 	
Har kommunen tilstrekkelig med byggeklare tomter til omsorgsbygg? (ferdigregulerte tomter eid av kommunen)	
Hvordan gjennomføres brukermedvirkning i planleggingsprosessen? <ul style="list-style-type: none"> • Kommunen involverer kommunale råd brukerorganisasjoner og andre interessenter. 	

4. Samlet behovsvurdering for omsorgsplass og tjenester

VEILEDNING

Beskriv hvordan kommunen planlegger å møte målgruppens bo- og tjenestebehov nå og de neste 10 årene.

Veiledning til skjema plankrav

Formålet med plankrav ved søknad om investeringsstilskudd til heldøgns omsorgsplasser

«Stimulere til bedre og mer helhetlige, langsiktige behovsvurderinger før kommunene investerer i nye eller rehabiliterer de mest kostnadskrevene tilbudene.

Det legges ikke opp til at plankravet medfører behov for rullering eller endring av allerede vedtatte overordnede planer. Innholdet i plankravet vil være:

- beskrivelse av dagens bo- og tjenestetilbud
- utarbeide et kunnskapsgrunnlag basert på tilgjengelig statistikk
- beskrivelse av hvordan brukermedvirkning er ivarettatt
- beskrivelse av hvordan investeringer og drift er ivarettatt i økonomiplan og/eller årsbudsjett
- behovsvurderinger – helhetlig vurdering av overnevnte punkter

Mindre tiltak som først og fremst skal bidra til bedre kvalitet på eksisterende omsorgsplasser er fritatt fra plankravet, som fellesareal som kun er til bruk for beboerne i omsorgsbygget, opparbeiding av uteareal, for eksempel etablering av sansehage og rene utbedringer som installering av velferdsteknologi, sprinkleranlegg, heis med mere.»

Sitat fra Helse- og omsorgsdepartementet

1. Kunnskapsgrunnlaget

TILBAKE

Et oppdatert kunnskapsgrunnlag som omfatter hele målgruppen, må ligge til grunn for behovsvurderingene i søknad om investeringsstilskudd. Grunnlaget skal være lagt fram og tatt stilling til av de folkevalgte i forbindelse med budsjettbehandling. Kunnskapsgrunnlaget skal gi et bilde av nåværende situasjon

- overordnet oversikt over de ulike bo- og tjenestetilbudene
- fremtidige behov
- hvordan kommunen sikrer et variert botilbud

Informasjon om eventuelle planer kan eksempel være at vurderingen er nedfelt i

- samfunnsdel
- helse- og omsorgsplan
- boligpolitisk handlingsplan
- kommuneplanens arealdel og lignende

Politisk vedtatt år x, det er planlagt rullering neste år med mer.

Nasjonale føringer

I den nasjonale strategien for den sosiale boligpolitikken (2021-2024) «Alle trenger et trygt hjem», er det et mål om at ingen skal være bostedsløse og at regjeringen vil stimulere til et større mangfold av botilbud til bostedsløse. Gjennom lån og tilskudd til kommunene skal vi i større grad åpne opp for forsøk av nye typer botilbud. Et annet mål er at å leie skal være et trygt alternativ. For målgruppen er følgende punkter trukket frem:

- sørge for flere egnede boliger
- større mangfold av bolig- og tjenestetilbud
- klargjøre de juridiske rammene for tjenesteavtaler i boformer som ikke er hjemlet som institusjon.

Det blir vist til Folkehelseloven §5 og folkehelseoversikten som skal foreligge i kommunene hvert fjerde år. I det videre arbeidet med folkehelseoversikten og planstrategien, vil kommunens kartlegging og kunnskap fremover kunne bli brukt i forbindelse med investeringsstilskuddets målgrupper.

Det vises også til «Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019-2023».

NIMBY

Et grunnleggende prinsipp for bosetting av vanskeligstilte er å tilby gode og egnede boliger i ordinære bomiljø. NIMBY er et uttrykk for nabolagsmotstand. Det oppstår som lokal motstand og negativ respons på endringer i et nabolag. Nabolagsmotstand kan blant annet bli utløst av at en opplevelse av utrygghet i nabolaget og ønsket om å verne eiendomsinteresser. På veiviseren.no finner dere en arbeidsprosess som beskriver hvordan kommunen kan gå frem for å håndtere nabolagsmotstand (NIMBY-effekt).

1. A Demografi

Befolkningsstatistikk finnes på ulike steder og er ofte et resultat av kommunens egne registreringer. Om kommunen benytter BrukerPlan kartlegges blant annet «Innbyggere fra 16 år (kullet) som mottar tjenester fra kommunens helse- og omsorgstjenester, og som blir vurdert av fagperson i instansen til å ha et rusavhengighetsproblem, eller psykiske problemer». Kommunen registrerer inn personer med utfordringer knyttet til rus og/eller psykisk helse. Dette gir et bilde av antall personer i målgruppen med behov for oppfølging.

NAV er en statlig og kommunal etat som kommer i kontakt med personer med slike utfordringer. Det kan derfor være hensiktsmessig å samarbeide med NAV når kommunen skal lage et kunnskapsgrunnlag for målgruppen. På denne måten får kommunen oversikt over antall personer og hvilket utfordringsbilde de har.

BrukerPlan

I Opptappingsplanen for rusfeltet (2016-2020) trekkes BrukerPlan frem som et verktøy for å kartlegge omfanget og karakteren av rusmiddelbruk i kommunene. Kartleggingen kan omfatte brukere med utfordringer knyttet til rus og/eller psykisk helse og beskriver blant annet tjenestene som gis, funksjonsnivået og livssituasjonen til den enkelte. BrukerPlan vil være et godt verktøy for å vurdere behov for boliger og tjenester.

1.B. Interne rammebetingelser

Lokale forhold som påvirker både kommunens planlegging og det enkelte prosjekt kan for eksempel være kommunens geografi, beliggenhet, tjenestetilbud, det totale boligtilbudet i kommunen og lignende. I tillegg kommer de politiske føringene.

1.C. Dagens bo- og tjenestetilbud

Kommunen beskriver det nåværende bo- og tjenestetilbudet for målgruppen. Her listes opp:

Type botilbud

Omsorgsboliger, institusjonsplasser, kommunale utleieboliger og andre botilbud for den overordnede målgruppen.

Tjenestetilbud

Kommunen behøver ikke beskrive tjenestetilbudet inngående, men nevne tjeneste som gis ved botilbudet. Kommunen kan f.eks. tilby hjemmebaserte tjenester som gis etter behov. Slike tjenester kan gis i private hjem, kommunal utleiebolig eller i omsorgsbolig. Omsorgsboliger organisert som bofelleskap kan ha personalbase som gir hjemmebaserte tjenester, men her er personalet ofte til stede hele døgnet. Ambulante tjenester gis også i private og kommunale boliger.

For institusjonsplasser (sykehjem, helsehus, rehabilitering og lignende) inngår døgnbemanning.

Beliggenhet

Handler om botilbudets plassering

2. Behov for bo- og tjenestetilbud

TILBAKE

Kunnskapsgrunnlaget skal si noe om hvor mange i den aktuelle målgruppen som totalt trenger bo- og tjenestetilbud, og hvordan kommunen kartlegger dette.

3. Arealbehov og lokalisering (tomtevalg)

TILBAKE

Kommunen viser hvordan de har vurdert fremtidig arealbehov (behov for egnede tomter) i forbindelse med omsorgsplasser og synliggjøre hvordan dette er innarbeidet i kommunens arealplaner. Det kan gjerne legges ved utdrag fra arealplan eller vises til hvor vi finner planen.

God forankring av ulike prosjekter forutsetter at det er satt av tomter i en langsiktig arealplan. Det er viktig at planer som angår denne målgruppen er forelagt brukerne og deres representanter (pårørende, råd og interesseorganisasjoner).

Normalisering og integrering

Det er et mål at målgruppen skal kunne bo i ordinære boligområder, og i et nærmiljø som er bra for den eller de som skal bo der. Slik skal beboere kunne ta del i et hverdagsliv utover det som foregår i selve botilbudet, ta i bruk offentlige rekreasjonsarealer og bruke service tilbudet. Samlokalisering kan ha positive og negative effekter med tanke på normalisering og integrering.

Personer med utfordringer knyttet til rus og personer med psykiske utfordringer vil ha ulike bo- og tjenestebehov, og behovene vil også variere over tid. Kommunen bør nøye vurdere tilbudet av ulike lokaliseringer for disse målgruppene. Dette er for å sikre mest mulig valgfrihet og for å treffe ulike behov. Det kan eksempelvis være uheldig samlokalisere personer med utfordring knyttet til psykisk helse sammen med personer som har rusmiddelavhengighet.

Omsorgsboliger skal ikke ha institusjonslignende preg og dette blir påvirket av plassering/tomtevalg, størrelsen på prosjektet (antall boenheter) og atkomstforhold med mer. Det finnes flere eksempler på ulike botilbud på blant annet Veiviseren.no.

4. Samlet behovsvurdering for omsorgsplasser og tjenester

TILBAKE

Kommunens behovsvurderinger bør både inkludere et forebyggende og langsiktig perspektiv. For å kunne gjøre en behovsvurdering må kommunen ha kunnskap om egen situasjon. Faktorer som får innvirkning på hva kommunen kan tilby er: Økonomi, tjenestepersonell, bosettingsmønster, tilstand boliger mv. Ut fra en helthetsvurdering prioriterer kommunen hva som skal etableres for å møte behovene til målgruppen. Konkrete enkelttiltak må gjerne være nevnt i den samlede behovsvurderingen under dette punktet, men det er ikke et krav.

Et eksempel på svar/kommentar er:

- «Kommunen har behov for 5 nye omsorgsboliger for personer med utfordringer knyttet til psykisk helse. Omsorgsboligene vil ha personalbase med heldøgns bemanning. Det planlegges også for 15 omsorgsboliger (fordelt på tre ulike tomter/beliggigheter) for personer med samtidig rus- og psykiske helseutfordringer. De vil motta tjenester fra hjemmetjenesten og ambulerendeteam. Byggestart for alle prosjektene planlegges de neste 5-10 årene.

I tillegg ser kommunen på muligheten for å renovere til sammen 40 leiligheter og rekkehus, i ulike nabolag og noen i nærhet til sentrum, slik at de får livsløpsstandard. Målet for kommunen er å tilby varierte botilbud for leie, slik at personer med rus og/eller psykiske lidelser har trygge boforhold og mulighet til å velge bosituasjon. I de kommunale boligene vil det gis ambulante tjenester for personer som har behov. Kommunen skal også etablere et dagsenter for målgruppen personer med ROP-lidelser. Dette ligger per nå om lag fire år frem i tid.»

5. Redusert plankrav

Om skjema for plankrav ikke er fylt ut tidligere vil saksbehandler i Husbanken følge opp redusert plankrav ved søknad om investeringsstøtte. Dette gjelder følgende tiltak:

Korttidsplasser for rehabilitering

Kommunen fyller ut dialogverktøy for den aktuelle målgruppen og et stilles spørsmål om dagens bo- og tjenestetilbud jf. skjema plankrav kapittel 1.C, rad 1, side 2. Kommunen behøver kun å fylle ut de tilbud som gjelder korttidsplasser.

Dagaktivitetssenter

Kommunen fyller ut sjekkliste dagaktivitetssenter og vil få spørsmål om kommunen planlegger å etablere dagaktivitetstilbud til målgruppen de neste 10 årene jf. skjema for plankrav, punkt 2 (rad 2) side 3.